

Jak svobodné čtení pomáhá žákům v sebeuvědomění a sebevyjádření

DOPLŇUJÍCÍ MATERIÁLY K ČLÁNKU Z ČASOPISU UČITELSKÝ MĚSÍČNÍK 12/2025
AUTORKY: KATEŘINA SOBOTKOVÁ, DRAHOSLAVA HAUSEROVÁ

Celý článek a další díly seriálu k novému RVP
najdete zde: [Čtenářská a pisatelská gramotnost
v RVP](#).

Kompletní obsah základní gramotnosti čtenářské
a pisatelské, tak jak je vymezen v závazné
i nezávazné části RVP ZV, najdete v podobě
kontinua na tomto odkaze: [Kontinuum základní
gramotnosti čtenářské a pisatelské](#).

Název lekce	Dílna čtení
Co se má žák naučit	Žák vyjadřuje svou osobní odezvu a využívá při tom různé čtenářské nástroje a strategie.
Ročník	5.–9.
Obor	Jazyk a jazyková komunikace → Český jazyk a literatura
Složka v ČPG	Vztah ke čtení a čtenářství, psaní a pisatelství
OVU ČPG	9. ročník ZGC-VZT-000-ZV9-001 Oceňuje čtení a psaní jako činnosti pomáhající porozumět světu i sobě samému
Komponenta	Čtenářská a pisatelská odezva
Projev žáka	5. ročník V reakcích na četbu se opírá o text. Vyjadřuje (v záznamech, hovorech, zprávách pro druhé, ve svých doporučeních aj.) své prožitky i poznatky z četby a dělá si závěry o myšlenkách, informacích i o vyjadřovacích prostředcích. Dává se unést beletrií nebo závažností oborových textů. 9. ročník Udrží si kritický odstup a dopřává si čtenářského prožitku z toho, že se nechává unášet četbou. Porovnává své porozumění a prožitek s odezvou jiných adresátů (např. Pasáž, která mě dojíímá, nechává někoho lhostejným).
OVU vzdělávacího oboru	JJK-CJL-001-ZV9-014 Vyjadřuje svoje prožitky literárního, divadelního a audiovizuálního díla.

Čtenářská odezva - příklady zadání ›

Průběžné záznamy z četby ›

Dílna čtení – otázky před, při a po čtení ›

Myšlenkové mapy ›

Osobní otázky k četbě ›

Čtenářská odezva – příklady zadání

Čtenářská odezva je reakce a reflexe čtenáře na přečtený text. Není to pouhé shrnutí děje, ale komplexní proces, při kterém čtenář text analyzuje, hodnotí ho a porovnává své názory s ostatními, čímž prohlubuje své porozumění.

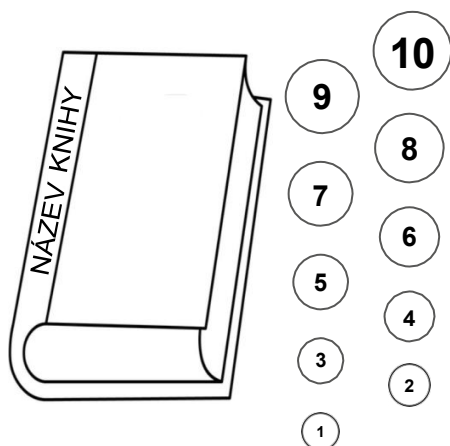
Následující tabulka ukazuje jednotlivé deskriptory v oblasti Vztah ke čtení a čtenářství na úrovni 3., 5. a 9. ročníku tak, jak jsou definovány v RVP. U každého ročníku jsou navíc uvedeny příklady možných zadání, tedy otázek, které může učitel cíleně využít při společné či samostatné práci žáků s textem. Tyto otázky podporují rozvoj čtenářské odezvy a pomáhají žákům hlouběji porozumět přečtenému.

Projevy žáka pro složku (oblast): Vztah ke čtení a čtenářství, psaní a pisatelství

Komponenta (linie)	Projevy žáka (deskriptory)		
	3. ročník	5. ročník	9. ročník
ČTENÁŘSKÁ ODEZVA	Vyjadřuje pocity, prožitky, osobní dojmy a názory a opírá je o to, co ho v četbě zaujalo. Zadání → Co mě v knize nejvíc zaujalo? Co mě k tomu díky tomu napadá? Jaké mám pocity? → Co se dnes stalo v mé knize? Co jsem nejvíc prožíval(a)? Co si myslím o tom, co se stalo v knize? → Jaké jsou postavy v mé knize a co si o nich myslím?	V reakcích na četbu se opírá o text. Zadání → Přečti pasáž v knize, která tě zaujala, a řekni čím. → Podvojný deník Vypiš část textu, která na tebe zapůsobila (připomněla ti nějaký zážitek, přivedla tě na nějakou myšlenku, vyvolala v tobě otázky, nemůžeš s ní souhlasit...) Napiš komentář ke zvolené pasáži. (Co ti připomněla, na jakou myšlenku tě přivedla, jaké otázky v tobě vyvolala, proč s ní nesouhlasíš...) Vyjadřuje (v zápisech, hovorech, zprávách pro druhé, ve svých doporučeních aj.) své prožitky i poznatky z četby a dělá si závěry o myšlenkách, informacích i o vyjadřovacích prostředcích. Dává se unést beletrií nebo závažností oborových textů. Zadání → Dařilo se mi při čtení knihy soustředit? Nebo se mi dokonce podařilo do knihy ponořit natolik, že jsem zapomněl(a) na okolní svět a na konci čtení pro mě bylo obtížné se od knihy odtrhnout? Jak jsem se cítil(a), co se mi honilo hlavou, čím mě kniha vtahovala?	Udrzuje si kritický odstup a dopřává si čtenářského prožitku z toho, že se nechává unášet četbou. Porovnává své porozumění a prožitek s odezvou jiných adresátů (např. pasáž, která mě dojmá, nechává někoho lhostejným). Zadání → Vyber úryvek/pasáž ve své knize a zkus odhadnout, jaké rozmanité odezvy by mohli mít různí čtenáři včetně tebe samotného. Sdílej s ostatními

Průběžné záznamy z četby

Čtenářskou odezvu se učí žáci prohlubovat v dílnách čtení, v nichž si žák čte knihu dle svého vlastního výběru. Využíváme k tomu průběžné záznamy z četby, které mají formu např. záložky do knihy a obsahují otázky, které jsou pro žáky vodítkem, jak o přečteném mohou přemýšlet. Žáci si ze sady např. 5 otázek vybírají jednu, která jim vyhovuje a pomáhá reflektovat úryvek, který v dílně přečetli. Čísla v kroučcích vyjadřují, jak mě dnes čtení bavilo. Čím vyšší číslo, tím více jsem si čtení užil/a.

- 1) Napíšu větu, která mi připadala dokonalá, skvěle zpracovaná.
- 2) Napíšu, čím se kniha odlišuje od jiných knih, které jsem četl/a.
- 3) Napíšu, co se mi autor snaží prostřednictvím knihy sdělit (poselství, hlavní myšlenka, důležité myšlenky).
- 4) Napíšu, co má kniha společného se mnou.
- 5) Napíšu cokoli, co mě ke knize napadá.

KOMENTÁŘ

Datum

Počet
stran

Dílna čtení – otázky před, při a po čtení

Výběr otázek do průběžných záznamů z četby přizpůsobuje učitel věku dětí, jejich zkušenostem a dovednostem. Je důležité myslet na různé typy dětí, které jsou ve třídě, aby na zadání dosáhly všechny děti. Některé otázky mohou být volnější, jiné konkrétnější, mohou se týkat postav, prostředí či děje. Současně by měly žáky vést k tomu, co chceme žáky učit. Učitel ze zásobníku otázek vybírá pro jednotlivé dílny 3–5 otázek.

Otázky před čtením

Prohlédni si obrázky v knize. O čem příběh asi bude?	O čem bys chtěl/a, aby příběh byl?	Myslíš, že bude příběh skutečný nebo vymyšlený? Podle čeho tak soudíš?
Znáš jinou knihu od stejného autora?	Jaké otázky tě ke knize napadají?	Co o knize napovídá její název?
Přečetl/a sis informace na obálce knihy? Nalákaly tě ke čtení?	Podívej se, kdo je první postava, která se v příběhu objeví. Myslíš, že bude ta hlavní?	Podívej se na obálku knihy. Co ti může napovědět o obsahu / o příběhu?
Kde se odehrává začátek knihy?	Zkus podle názvu knihy a obrázků odhadnout žánr knihy.	

Otázky při čtení

Popiš situaci, o které právě čteš.
Jak myslíš, že by se mohla vyřešit?

Jak se teď cítí hlavní postava? Jak
jsi to poznal/a?

Jaká je hlavní myšlenka příběhu?

V čem se lišíš od hlavního hrdiny?

Kdy se příběh odehrává? Jak to
poznáš?

Kde se příběh odehrává? Jak to
poznáš?

Najdi v textu slova, která neznáš.
Zkus odhadnout jejich význam.

Co se ti zatím v knize nejvíc líbilo?
Proč?

Co cítíš k hlavní postavě?

Štve tě nějaká postava? Čím
a proč?

Stalo se ti něco podobného jako
někomu v příběhu?

Vyhledej v textu popis. Co se
popisuje?

Co si myslíš, že se stane dál?

V čem se podobáš hlavnímu
hrdinovi?

Jaké otázky tě při čtení
napadají?

Vyhledej a vypiš citát, který tě
zaujal. Proč?

Co je v příběhu skutečné a co
vymyšlené?

Jak asi kniha skončí?

Vyber jednu událost z knihy
a popiš ji tak, jak se na ni dívají
dvě různé postavy z knihy.

Jaké překážky má hlavní postava
za sebou? Co už překonala?

Jaké chování některé z postav
odsuzuješ? Proč?

Otázky při čtení

Vyber jednu událost z knihy a popiš ji tak, jak se na ni dívají dvě různé postavy z knihy.

Jaké překážky má hlavní postava za sebou? Co už překonala?

Jaké chování některé z postav odsuzuješ? Proč?

Co bys daroval/a hlavní postavě knihy, aby měla radost? Proč?

Opiš zajímavý dialog a zdůvodni, proč sis ho vybral/a.

Vypiš diář hlavní postavy pondělí–neděle (její povinnosti, akce ...).

Napiš hlavní postavě dopis a zeptej se, co tě zajímá.

Objevují se v příběhu nějaké rostliny? Jakou mají funkci?

Napiš hlavnímu hrdinovi email, kde mu poradíš a nabídneš pomoc.

Jaká hudba se asi hlavní postavě líbí? Proč?

Co asi hlavnímu hrdinovi chutná a co nechutná?

Představ si, že se na týden ocitneš v příběhu knihy. Co si sbalíš s sebou do kufru? Nemůžeš se pro nic vrátit.

Kam bys hlavního hrdinu knihy pozval v našem světě? Proč?

Na kterém místě v příběhu by ses cítil nejlíp? Proč?

Jedna z postav si píše deník. Popiš jejíma očima jednu událost v knize, jak se odehrála, jaké pocity v ní vyvolala.

Otázky při čtení

Na co se hlavní postava v knize dívá nejčastěji? Proč si to myslíš?

Vyber si jednu postavu a zamysli se, co by ráda věděla a jaké si klade otázky.

Které postavy z knihy se cítí jako tyto emotikony?

Jaké knihy má hlavní postava příběhu ve své knihovně? Proč si to myslíš?

Jaká tři přání by měla hlavní postava příběhu, kdyby vylovila zlatou rybku? Proč si to myslíš?

Zažil/a nebo cítil/a jsi někdy něco jako hlavní postava knihy?

Jaká má hlavní postava knihy oblíbená slova, slovní spojení nebo výroky?

Vyber si jednu postavu knihy a napiš jí SMS.

Napiš svému kamarádovi o hlavní postavě příběhu.

Zatajuje něco hlavní postava knihy? Myslíš si, že je něco, o čem v příběhu nemluví?

Jaké věci by si dala hlavní postava do trezoru? Kterých si nejvíc cení?

Je ti hlavní postava knihy sympatická? Proč?

O čem sní hlavní postava knihy?

Vyber si nějakou vedlejší postavu knihy. Jak pro ni asi příběh skončí?

Co je pro tebe jako pro čtenáře náročné při četbě této knihy?

Co je v příběhu vymyšlené a nemůže se stát ve skutečnosti?

Jaké barvy se objevují v popisu prostředí či postavy v příběhu? Vypiš příklady.

Jaké počasí se v tvém příběhu objevuje? K čemu autor popis počasí využívá?

Otázky při čtení

Jakou část příběhu bys nejraději natočil jako režisér filmu? Proč?

Kde by si hlavní postava knihy vyfotila selfie? Proč?

Nakresli, jaké tetování by si nechala udělat hlavní postava příběhu.

Jaké vůně nebo pachy by se mohly ve skutečnosti vyskytovat v úryvku, který právě čteš? Jsou tam nějaké popsány?

Jaká zvířata v příběhu vystupují? Jakou mají úlohu?

Otázky po čtení

Jak kniha skončila? Dobře nebo špatně?

Jaká byla hlavní myšlenka příběhu?

Co bys v knize změnil/a? Proč?

Jaké problémy se objevily? Jak byly vyřešeny?

Co se ti v příběhu nejvíc líbilo? Proč?

Jaké otázky tě po čtení napadají?

Jaké ponaučení si můžeš z příběhu odnést?

V jakém okamžiku se mohla hlavní postava zachovat jinak?

Jak by mohl příběh pokračovat?

Otázky po čtení

Navrhni jiný konec příběhu.	Na co by ses zeptal/a hlavní postavy?	Co si myslíš o konci příběhu? Líbil se ti? Čekal/a jsi jiný konec?
Co tě na knize nejvíc bavilo?	Na co by ses zeptal/a autora?	Mohl se příběh skutečně stát?
Napiš dopis hlavní postavě.	Napiš dopis autorovi knihy.	Chtěl/a bys žít tam, kde se příběh odehrával? Proč?
Dal/a bys přednost jinému konci? Jakému a proč?	Co autor udělal, aby tě text zaujal?	Chtěl/a bys být hlavní postavou knihy? Proč?
Uveď tři důvody, proč by si měl někdo knihu přečíst.	V čem by byl příběh jiný, kdyby hrdiny byla zvířata?	Jak by se příběh mohl jmenovat jinak?
Vyber tři bonbonky knihy – místa, která se ti nejvíc líbila.	Vyber si jedno místo z knihy a popiš ho jako scénu z filmu.	Jaké informace si musel autor zjistit, aby mohl napsat tento příběh?
Nakresli mapu nebo plánec místa, kde se příběh odehrává.	Navrhni novou obálku pro knihu, kterou jsi dočetl/a.	Vyber jednu událost z příběhu, kterou považuješ za nejlepší. Proč?

Otázky po čtení

Vyber jednu událost z příběhu, kterou považuješ za nejhorší. Proč?

Co bylo v příběhu zbytečné a nadbytečné? Co by měl autor vynechat a proč?

Jdeš na demonstraci proti nějakému bezpráví v příběhu. Co a jaká hesla si napíšeš na transparenty?

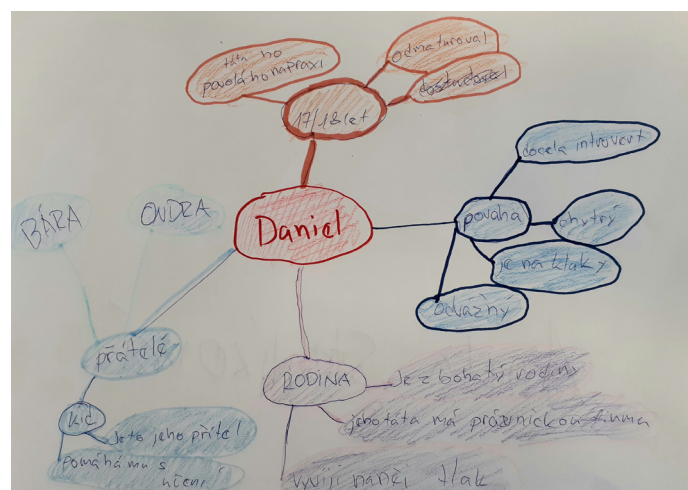
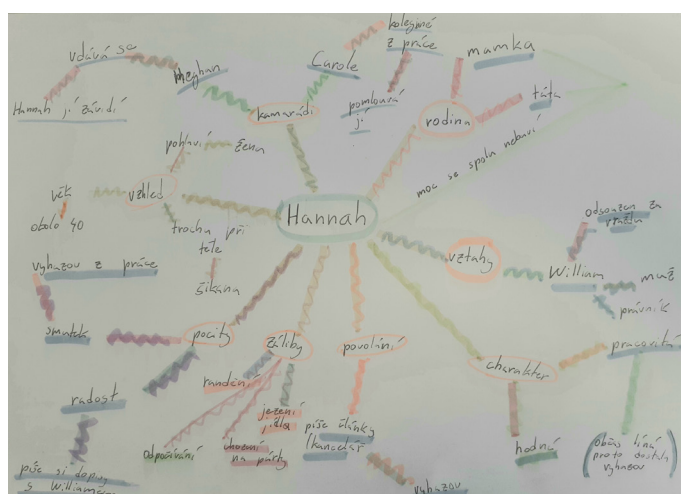
Popiš knihu, kterou jsi dočetl/a, pomocí 5 slov. Snaž se nalákat ostatní, aby si ji také přečetli.

Proč autor napsal tento příběh? Co asi jeho napsáním zamýšlel?

Inspirace otázek: Čtenářské kostky (<https://122017.myshoptet.com/ctenarske-pomucky/ctenarske-kostky/>)

Myšlenkové mapy

S méně zkušenými čtenáři může učitel volit přístup ke čtenářské odezvě skrze postavu či prostředí. Děti si zpočátku zvědomují svůj vztah k postavě, k její povaze a činům, podobně i vůči prostředí. Na cestě za touto čtenářskou dovedností také mnohdy potřebují podporu např. v podobě myšlenkové mapy postavy/prostředí. Mapu mohou děti s rostoucím počtem přečtených stran knihy rozšiřovat, propojovat pojmy a myšlenky. Pro nerozečtené děti se jeví vstup do sdílení a reflektování přečteného skrze postavu a prostředí jako zvládnutelný, ale dostatečně výzvnový krok.

Osobní otázky k četbě

Citace ze svých průběžných záznamů žáci využívají v zápisech o přečtených knihách. Ty tvoří v hodinách několikrát ročně a jde o hodnocený výstup. Starší žáci se učí všimnout si působivosti nebo účelnosti jazykových prostředků, reflektovat problémy, které se v knihách řeší, své zkušenosti porovnávat s tím, co objevují v knihách.

Postava

- Jak se v průběhu knihy měnily (vyvíjely) jednotlivé postavy? Jak se měnila jejich povaha, chování, pohled na svět? Proč se měnily? Jací lidé nebo události měly na změnu vliv?
- Jak se vývoj některých postav odrazil na změnách jiných postav?
- Co bych udělal/a jinak, kdybych byl/a v kůži některé z postav?
- Zachoval/a bych se stejně jako hlavní hrdina při řešení některého problému?
- Mohu se s touto postavou ztotožnit? Připomíná mi některá z postav lidí, které znám? Čím?
- Co jsem se naučil/a z toho, jak postavy v této knize jednají a jak myslí?
- Chovaly se postavy věrohodně? Proč ano, proč ne?
- Chtěl bych si přečíst další knihu se stejnými hrdiny? Proč ano, proč ne?
- Kterou postavu nesnáším a proč? Kterou postavu mám naopak nejradši? Jaký je to člověk a proč právě on se mi tak líbí, proč ho mám rád/a, proč a čím je mi sympatický?

Prostředí

- V jakém prostředí se kniha převážně odehrává? Jaká další prostředí jsou pro postavy a děj důležitá? V které zemi, oblasti, místě... se asi kniha odehrává. Z čeho se to dá poznat?
- Které detaily jsou charakteristické pro prostředí? Jaké předměty, smyslové vjemy (pachy, vůně, zvuky, barvy...), živly (voda, vítr, oheň...) se v knize často objevují?
- Jaký význam mělo prostředí pro příběh? Bylo něčím zvláštní? Čím se odlišovalo od jiných knih?
- V jaké scéně nebo části knihy sehrává prostředí velmi důležitou úlohu? Popiš ji.
- Připomnělo mi prostředí v knize něco z mého okolí? Byl/a jsem už na podobném místě?
- Odehrálo se v mém životě něco v podobném prostředí? Vyvolalo prostředí v knize nějakou mou vzpomínku?

Autor

- Jaká zvláštní nebo nezvyklá slova autor používá? Proč je použil?
- Mluví nějaká postava nebo postavy jinak než ostatní? Čím se jazykově odlišuje? Proč tak mluví?
- Opakuje autor některé výrazy, věty nebo výroky některých postav? Používá napínavé věty, vtipné výroky? Napiš větu, která ti připadala dokonalá, skvěle propracovaná. Ovlivnil výběr slov a ostatních jazykových prostředků působivost příběhu?
- Jaký hlavní problém nebo konflikt kniha nastoluje? Jak se v průběhu děje řeší? Co nebo kdo komplikuje problém? Co nebo kdo ho pomáhá vyřešit?
- Jaké další zajímavé problémy nebo konflikty autor vymyslel?
- Byl/a jsem už někdy v podobné situaci? Řešil/a jsem podobný/é/ problém/y/ nebo konflikty?
- Zajímalo mě, jak to dopadne? Proč? Co udělal autor pro to, aby mě to zaujalo?
- Jak docílil autor toho, že jsem během četby neztratil/a zájem o knihu?
- Co řekl autor touto knihou o světě, o lidech, o životě? Co chtěl sdělit čtenářům?
- Co z toho má smysl právě pro mě?
- Co jsem od knihy očekával/a? Splnila se má očekávání? Proč ano, proč ne?
- Jaké nové názory mám teď, když jsem knihu přečetl/a? Co nového nyní vím?
- Dají se v knize najít i názory samotného autora? Mohu uvést příklad? Souhlasil jsem s jeho názory?
- Kdybych psal/a tuto knihu já, co bych chtěl/a sdělit čtenářům? Co bych do knihy přidal/a?
- V jakém smyslu je ze mě po přečtení této knihy lepší čtenář? Co lépe chápu nebo zvládám?
- V čem spočívá největší síla (účinek) knihy? Čím se odlišuje od jiných knih, které jsem četl/a?